
ithaka versei

MILOŠ CRNJANSKI

PROLOGUS

Én láttam Tróját, és láttam mindent.
Tengert és partot, hol lótosz ég.
És hazatértem, sápadtan, egymagam.
Ithakában most ölni illenék,
de ha már nem szabad,
hadd daloljak kicsit szent,
kicsit új dalokat.

Házam örömház és bűn-odú,
ám az élet mindenütt egyformán szomorú —
bármit mondjon az optimista!
Én nem leszek eladott jogok dalossa,
se talpnyalója előkelő teheneknek.
Én a búsaknak mondom.
a bánat mindentől felment.

Én nem vagyok patrióta szószék.
Nem érdekel a poéta-dicsőség.
Nem ugrom át Curčint, se Krležát.
Nincs kedvem játszani a honfi-komédiát.
A sorsom nagyon régi,
s a verseim kicsit újak.

De: vagy megváltozik mifelénk is az élet,
és a lelkünk egy fokkal fejebb léphet,
fel, csillagos magasába az égnek,
vagy minket is, verset, Ithakát, minden szent görcsöt,
vigyen az ördög.

ÓDA AZ AKASZTÓFÁHOZ

Mért vagy oly sötét, mint a feszület?
És mocskos, mint mészárszékajtó?
Hisz árnyad kardnál egyenesebb,
s aranyként nem romlandó.

Mért rejtőzöl előlünk fal s palánk
mögé, mért nől sz börtön-sötétben?
Hisz vagyunk még, kik áldjuk a halált,
s kiknek terajtd függni nem szégyen.

Miért ne állnál csúcson, magasan,
mint a királyok és a vezérek?
Hisz a nevednek oly hatalma van,
hogy meghajlásra késztet főt és térdet.

Hisz öleltünk már nálad rosszabbat is
és oltárra méltatlanabbat.
S mert nem mentett meg a kereszt,
imáink hozzád folyamodnak.

Hisz eddig is te hoztál örömet
és büszke reményt minden népnek.
Hisz akinek a kincse becsület
és ifjú láz, mindig teeléd lépett.

Mért jönnél hát rejtekutakon,
mélyen lehajtott fővel?
Mért ne fogadnánk fennen, szabadon,
s dallal, dicsőítővel?

Kit te ölelsz, az égre hág,
s nem lép többé a föld sarába.
Senkinek sincs, utolsó aránk,
ilyen erős, jó szorítása.

Ha már a szív ilyen bolond,
hogy többre tartja a tisztességet,
s örökre hátat fordított
langyos mosléknak, földi gyökérnek.

Miért rejtőznél hát palánk
és fal mögött, börtön-sötétben?
Hisz vagyunk még, kik áldjuk a halált,
s kiknek terajtd függni nem szégyen.

Mért vagy oly sötét, mint a feszület?
És mocskos, mint mészárszékajtó?
Hisz árnyad kardnál egyenesebb,
és aranyként nem romlandó.

AZ ELLANKADT IFJÚSÁGHOZ

Erzed-e még az éber éjszakákat,
ha ránkterülnek nagy, égő orgona-árnyak,
és epedőn az égre nyit
szeme a padlásnak?

És érzed-e, hogy mindenütt ugyanegy
fájdalom ez: ifjúnak lenni,
s a lélek mélyén sötét borút cipelni,
mely mindent, ha már nem segíthet, szeret?

És megvigasztal-e valahára,
hogy ez a homályos, végzetes sajjás
az ifjúság?

HAGYOMÁNY

Majd ráébredsz az anyaságra,
és könnyes szemmel, térden állva,
epedő hangon, magad kínálva,
és mosolyogva, és komolyra válva
könyörögsz érte:

De az én arcom
sötét gyűlölet-vértje
mögül kicsap a gyilkos őszlön: mi végre?
s dőlőfősen kacag a véren, a sarcon.

Derús estéken, nagy lombok alatt
suttoysz majd szaggalott, kéjsóvár szavakat,
és odanyújtod csókomért lúdbőrös melled.
De az én két borús szememnek
kedvesebb lesz
valami havas hegység,
egy magányos fenyő, egy sötét bokor,
egy fán a virágzó cseresznyék.

És ha az arcod tüzesre hevül
a szégyentelen és terhes
kincstől, mit a méhedben rejtessz:
én bús apa leszek, mert nem öltem,
bús apa leszek, mert szerettem,
s nem vagyok többé véresen egyedül.

ALTATÓDAL

Hogyha lehull a lomb,
főnt zsongnak új s új csillagok.
Bárhol mehet az út veled,
csak a szíved viszed magaddal.

Szél oltja véred, ne zokogj,
nincs lélek,
se becsület, se rend,
a fájdalom felett
már csak a testnek van hatalma.

Ami volt halva
mind értem kiabált,
és mégse segíthettem.

Dobd le a ruhád.
Az egész csillagos estben
a fájdalom felett
egyetlen öröm a test.
A bánat megbocsát.

MESE

Ártatlan volt, csak azt tudom ma már,
s a dereka darázs,
és a haja, mint fekete selyem
meztelen kebelén,
sima és meleg.

És hogy fehér akác
illata csapott meg reggelre kelve.

Véletlen jutott eszembe,
mert úgy szeretek:
hunyt szemmel álmodni ébren.

S ha megcsap újra az akác illata,
ki tudja, hol leszek.
De sejtem a sötétben:
immár a nevére sem emlékezek
többé soha.

AZ ELSŐ BORZONGÁS

Megesik, hogy azt veszem észre:
hirtelen elszomorít
egy futó zápor,
vagy ha szemem egy buksi gyermekfejen
felejttem.

És megesik, hogy süket éjfelen
felriaszt az ég közelsége,
s kezem a szívemre teszem,
mely veszettül dobog.

És az agyam pörög magától,
és lassan-lassan megsejtem:
hogyan az ifjúságnak vége,
és összeborzadok.

BETEG KÖLTŐ

Nem vagyok ember, hülő vérem
csak harmat
messzi rózsaszín felhőszélen.

Fáradt szemem karikás kékje
erdők bújának
beteg pecsétje.

Fák, teli csillagos rügyekkel
helyettem élnek.
Amit egyszer kimondtam,
továbsodorják szótlan
az éjek.

Megmutatják a ködben
csuklásom s kacagásom
messze mögöttem.

MISERA

Tarlott kertünk, mint egy tetemet
a ravatalon, sápadt, reszketeg
fény lengi be.
Vajon selymekkel suhansz-e az éjbe?
Fölvettek-e az úrnők körébe?
Hol vagy ma Te?

Szereted-e még az esti utcákat,
hol gázlámpák és utcalányok áznak,
szereted-e?
S csapzott párok gubbasztanak nyikorgó
konflisokban, s rájuk dől a koporsó
födele.

Vajon Te most kacagsz-e valahol,
hol a gazdagság kacaja forr
és habzik a zene?
Ó, ne légy Te meleg, illatos, csókolt,
ó, ne légy, ne légy boldog,
legalább Te ne.

Ó, ne szeress, ne szeress semmit,
se színházat, se könyveket, mint
a tanultak.
Ki mered-e még mondani bátran,
valami finom társaságban,
hogy Te a barikádon túl vagy?

Ó, emlékszel-e, hogy jártunk, jártunk,
minden kis utcát bekószáltunk,
míg az eső szitált?
Emlékszel, az éji vagányon,
a betörőn, az utcalányon
mi nem leltünk hibát?

Szégyelltük, hogy vannak virágos otthonok,
megfogadtuk, nem leszünk boldogok
mi ketten sohase.
Egér rágcsál, hallom, szívemben,
hideg eső szitál szünetlen.
Hol vagy ma Te?

Bécs. Forradalom. 1918.

Ida Lothringer studentessnek.

TREFA

No azért vígan vagyok, bár
nem én leszek a férjed.
Hisz az ifjak csak árnyékképek,
nem pénzen, csupán emléken élnek.

És te mi léssz? Termetes dáma,
ki a férjeit váltja,
de méltatlan egy szerenádra.

Am a tisztos polgári lélek
mélyén, iszapján a vérnek,
mint valami távoli húr,
melynek az én láthatatlan ujjam ad hangot,
megzendül minden fehér lepke,
és minden forró párna,

ha pajtásom, a Hold, a búsképű ficsúr
mámoros májusi este
csiklandós, mennyei, parázna
dalokra gyűjt, mert valaha egy percre
egy árva tücsök kedvese voltál
a fűben.

S ha akkor kettesben maradtok,
cseppet sem irigylem
a férjcskédet.

NYOM

Akarom:

 ha az álom itthagya,
 ne maradjon nyomom a testeden.

Amit magaddal viszel:

 bánat legyen csak, halk selyem,
 gyenge illat...

kósza avar, mit szél seper
a jegenyesoron.

EPILÓGUS

Tán daloljak a kritikában pácolt
öreg professzoroknak,
kik papucsosan, csúzos háttal
optimizmusról karattyolnak?

Vagy a kényes hölgyeknek,
akiknek karácsonyi mese kell,
és nem tűrik, ha koldusok tekeregnek,
s elsápadnak, ha gólya kelepel?

Avagy talán a nagy hazafiaknak,
akik csak arról prédikálnak,
hogy mi kellene a parasztnak:
trágyaszag helyett holdvilágszag?

Vagy akik az öngyilkosokat szidják,
s nagy hangon bizonyítják,
hogy ez csak párizsi hatás?

Nem, ennek vége!
Ithakában egészen
más dalba fogunk.
Mindegy, hogy én-e,
vagy valaki más.

SZUMÁTRA

Könnyűek vagyunk most, gondtalanok.
Arra gondolunk: mily fehéren ragyog
a hófödte Ural.

Ha elbúsít egy-egy hervatag arc,
mit elvesztettünk egy este,
tudjuk, valahol valami patak
folyik pirosan helyette!

Egy-egy új kaland, hajnal, idegen ágy,
lelkünket átszövi mindegyre
ős nyugalmával a kék tengernek,
melyben vörösen gyöngyöz a korall,
akár az otthoni cseresznye.

Fölébredünk, s mosolygunk, kedvesen, feszes
íjára a Holdnak, minden éjjel.
Simogatjuk a messzi hegyeket
s a jeges csúcsokat, gyöngéd kézzel.

SZIRTEK

Ma olyan nagyon vidám voltam!
És most? Lám, a lélegzetem kuszált,
és zavarosan, torzan mosolygok.

Messze, valahol a skót partok mögött,
a tengerből kék szirtek merednek,
oly hatalmasak, oly puszták, komorlók.

Eszembe jutottak! Látom őket!
Kékségük összedúlja a lelket,
és iszonyú borzadály fog el,
és véghetetlen szomorúság.

ÉLET

Mindez teljesen független tőlem.

Eszembe jut, mi szép volt:
valami mély, mély víz felett,
mint a fehér hold,
lágý, keskeny ívvel lebegett
egy híd.

És lásd, ez vigasznak elég volt.

Teljesen független tőlem.

Elég, ha aznap
a friss szántásról hozzám ér egy vad szag.
vagy ha a felhők kissé
lejjebb szállnak,
és felráznak.

Teljesen, tőlem.

Elég, ha egy téli
zúzmarás kertből
valami fázó, idegen gyermek előszökell
és átölel.

Ács Károly fordítása